

HOA KỲ CÓ CĂN BẢN PHÁP LÝ ĐỂ ĐÒI TRỪNG PHẠT VIỆC SYRIA DÙNG VŨ KHÍ HOÁ HỌC KHÔNG?

Hỏi đáp với giáo sư/luật sư Tạ Văn Tài, Sept 2013

1. Việc muốn trừng phạt Syria có căn bản pháp lý không? Xin cho biết căn bản pháp lý nói chung của việc ngăn chặn hay trừng phạt việc dùng vũ khí hoá học, mà chưa bàn đến các biện pháp trừng phạt cụ thể như oanh tạc/ném bom.

Hiệp Định Vũ Khí Hóa học (Chemical Weapon Convention-CWC) năm 1993 cấm các quốc gia hội viên phát triển, sản xuất, tồn trữ, chuyên chở và sử dụng các vũ khí đó, và họ phải cấm các cá nhân trong khu vực thẩm quyền mình làm các việc đó. Họ có quyền yêu cầu Tổ chức Thi Hành Việc Cấm Vũ khí Hóa học (Organization for Prohibition of Chemical Weapons) gửi một đội điều tra đến một quốc gia hội viên khác nếu nghi ngờ có sự vi phạm nơi quốc gia ấy, theo nguyên tắc điều tra bất cứ khi nào và bất cứ ở đâu, không ai được từ chối. Hầu như toàn thể các quốc gia trên thế giới đã gia nhập hiệp định này, chừng 189 quốc gia, chỉ còn vài quốc gia, trong đó có Syria, chưa gia nhập làm hội viên. Tuy rằng giai thích chặt hẹp thì Syria không có vi phạm điều khoản một hiệp định nào mình đã ký, vì thực ra chưa ký, nhưng việc cấm sử dụng vũ khí hóa học đã có từ suốt Thế Chiến I, sau khi có sự chết thảm của rất nhiều binh sĩ trong các giao thông hào, và việc cấm sử dụng vũ khí hóa học đã trở thành một quy chuẩn pháp lý quốc tế (international norm) của luật tục quốc tế (customary international law), được làm thành văn trong Geneva Protocol năm 1925, mà CWC đã dựa vào mà mở rộng thêm; không quốc gia tham chiến nào sử dụng nó trong Thế Chiến II, Chiến tranh Triều Tiên, Việt Nam, 2 cuộc chiến Iraq. Ngoại trưởng Kerry nói không nước nào dám sử dụng nó chống quân đội Mỹ, vì họ e ngại sự giận dữ của Mỹ.

Nhưng vì cái tình trạng là không quân đội nước ngoài nào tham chiến tại Syria, kể cả Mỹ, thì căn bản pháp lý để quốc tế can thiệp ngăn cấm Syria sử dụng vũ khí hoá học chống dân chúng của chính họ, là lý thuyết mới về “right and obligation to protect” trong hệ thống các nhân quyền thế giới, tức nghĩa vụ và quyền của các quốc gia và cộng đồng quốc tế che trở cho nạn nhân vô tội bị tra đập nhân quyền, đây là quyền sống, không bị hơi ngạt như sarin giết hàng loạt. Khi Việt Nam tiêu diệt chế độ Pol Pot diệt chủng tại Cam Bốt, không có ai cho đó là Việt nam vi phạm luật quốc tế, mà dân Cam bốt còn đón quân đội VN như quân giải phóng, cứu sống họ; chỉ đến khi Việt nam ở lại Cam Bốt quá lâu, thì mới bị coi là xâm lăng. Tổng Thống Clinton cũng tiếc là Mỹ đã không can thiệp sớm hơn và mạnh hơn để che trở cho dân vô tội bị giết trong cuộc chiến diệt chủng ở Rwanda-Burundi.

Tuy nhiên, trong sự thi hành nghĩa vụ và quyền che trở cho các người dân trong các quốc gia chống vũ khí hoá học, vẫn có một sự bất bình đẳng là hai quốc gia có nhiều loại khí giới này hơn Syria (Syria có chừng 1 triệu kilô, nhưng cũng không đe dọa Tây Phương gì trong 20 năm, kể từ đời bố ông Assad làm tổng thống), là Hoa Kỳ và Nga, thì không ai đòi giải giới 2 nước này, nhưng mà Hoa Kỳ thì chỉ sợ có kẻ mang nó từ Syria sang Mỹ để sử dụng (có lẽ không sợ hỏa tiễn của chính phủ Syria, do Nga cung cấp, bắn vũ khí hóa học oanh tạc Mỹ, nhưng cũng không tới được các mục tiêu của Mỹ như hạm đội ở Địa Trung Hải, như chính Obama nói, nhưng có lẽ chỉ sợ sự lấy trộm vũ khí đó và

sử dụng nó tại Mỹ bởi bọn khủng bố xấu ở Syria, trong đó có Al Qada, bọn này chiếm chừng 50% số quân nổi loạn chống chính phủ Assad ở Syria).

2. **Nhưng việc Mỹ dọa can thiệp bằng quân sự, dù giới hạn, như oanh tạc, ném bom chẳng hạn, để trừng phạt việc Syria dùng vũ khí hóa học trong những tuần qua và ngăn chặn, làm nản và làm giảm khả năng (degradation) của Syria trong việc có thể dùng nó trong tương lai, thì có căn bản pháp lý không?**

Những mục tiêu rộng lớn hơn tại Syria mà trước đây Tổng Thống Obama đã nói tới như phải loại trừ Assad (“Assad must go”, tức thay đổi chính quyền Syria), thì hình như ông đã bỏ trong lúc này, vì nó đòi hỏi sự trợ giúp rất nhiều cho các lực lượng nổi loạn, có khi cần quân đội bên ngoài vào giúp nữa, mới có thể đi đến thành công lập một chính phủ cư xử ôn hòa với dân và theo đuổi hòa bình trong khu vực. Ngoài ra, Mỹ đang chú ý dành tài nguyên cho vùng Á Châu-Thái Bình Dương nơi có sự cạnh tranh của cường quốc. Dù có muốn tỏ ra quơng quyết đối với Syria để nhân thể răn đe một nước khác là Iran hầu làm nản tham vọng phát triển vũ khí hạt nhân của Iran, Mỹ—qua lời nhắc đi nhắc lại của ngoại trưởng Kerry-- nói rõ là không muốn can thiệp vào cuộc nội chiến ở Syria không có dính trực tiếp gì đến Mỹ và không gây nguy hiểm nhân tiên nào cho an ninh quốc gia của Mỹ (trừ khi vũ khí hóa học rơi vào tay các bọn khủng bố thù nước Mỹ)—và Mỹ chỉ có một mục đích rất giới hạn là triệt tiêu khả năng vũ khí hóa học. Sau các cuộc chiến với binh sĩ Mỹ trên trận địa (boots on the ground) trong nhiều năm, tổn xương máu và tài nguyên, tại Việt Nam, và Iraq và Afghanistan, Mỹ chỉ muốn can thiệp quân sự giới hạn, không lật đổ Assad, mà lại còn báo trước danh sách 50 vị trí oanh tạc, trong đó có các căn cứ không quân—như vậy thì sẽ như báo trước cho Syria di tản các quân cụ, vũ khí hóa học của họ trước. Oanh tạc có khi không trấn áp được, ngăn chặn được các sự trả đũa hay leo thang trả thù của Syria, như tấn công tàu Mỹ, căn cứ Mỹ, hay quân đội Mỹ trong khu vực; sự trả đũa của Iran—như đã có lệnh, mà Mỹ nghe thấu được, của Vệ Binh Cách Mạng (Revolutionary Guards) của Iran ra chỉ thị cho bọn cảm tử Shiite ở Iraq tấn công tòa đại sứ Mỹ ở Bagdad nếu Syria bị oanh tạc; hay sự trả đũa của bọn Hezbollah tấn công tòa đại sứ Mỹ ở Beirut. Rút cục, nếu xảy ra như vậy, chẳng nhẽ Mỹ không trả đũa các cuộc trả đũa, mà bất động, hay sao? Tức là Mỹ phải thông báo, để răn đe, sự cương quyết của Mỹ cho những nước, hay lực lượng, có thể dùng vũ khí giết người hàng loạt, như hoá học, hay hạt nhân—như Syria, Iran, hay Hezbollah. Mà hành động quân sự mạnh hơn thì sa lầy vào cuộc chiến bất tận. Chưa kể là thấy Syria bị Mỹ đánh vì vũ khí hóa học, thì Iran có khi lại cho rằng Iran càng cần vũ khí hạt nhân để làm lá chắn ngăn Mỹ không cho dám liều, có hành động vũ lực nào chống Iran (vào lúc không hợp thời là bây giờ, là vì Tổng Thống mới trúng cử của Iran ôn hòa hơn các người tiền nhiệm, muốn cộng tác nhiều hơn với Tây Phương và đã lên án Syria dùng hơi sarin, thì hành vi quân sự mạnh mẽ của Mỹ vào lúc này sẽ làm tan khuynh hướng ôn hòa và sự sẵn sàng thương lượng hơn của Iran về vũ khí hạt nhân)

Theo như trên, yếu tố ngạc nhiên của oanh tạc không còn, có khi còn gây ra sự trả đũa nguy hiểm, mà **căn bản pháp lý cho cuộc oanh tạc chỉ có nếu đạt được hai căn bản sau đây theo luật hiến pháp nội bộ của Mỹ và luật quốc tế công pháp: Quốc hội Mỹ phê chuẩn cho oanh tạc và Hội Đồng Bảo An Liên Hiệp Quốc đồng ý cho dùng vũ lực như thế—mà hai điều kiện pháp lý này không chắc gì đạt được.**

a) Tuy Obama có lần tuyên bố là ông có thẩm quyền hành động không cần Quốc hội phê chuẩn (chắc là dựa vào Nghị quyết về Quyền Chiến tranh/War Power Resolution hồi chiến tranh VN, cho phép tổng thống tiến hành trong 90 ngày các hành động chiến tranh, với tư cách Tổng Tư Lệnh/Commander-in-Chief, sau đó mới cần Quốc hội cho tiếp tục), nhưng hồi tranh cử năm 2007 ông đã từng nói là theo Hiến pháp, Tổng Thống không có quyền đơn phương ra lệnh tấn công quân sự khi không có nhu cầu chặn một mối đe dọa hiện hữu hay tiềm ẩn cho an ninh quốc gia-- và rồi gần đây ông cũng phải nói ông sẽ xin Quốc hội cho phép để oanh tạc Syria, vì “nếu hai ngành chính quyền đồng tâm nhất trí thì chính sách nước Mỹ sẽ mạnh hơn”.

Nhưng thực tế là vào lúc 17 giờ ngày 9 tháng 9, 2013, tin báo đài cho hay là trong Thượng Viện, chỉ có 25 nghị sĩ đồng ý tấn công Syria, còn 26 người không đồng ý, 49 người chưa quyết định; trong Hạ Viện, chỉ có 25 người muốn tấn công Syria, nhưng 153 người không muốn, và 255 người chưa có quyết định. Theo các cuộc thăm dò ý kiến dân Mỹ (polls) thì đa số cũng không ưa oanh tạc Syria.

b) Theo Hiến chương Liên Hiệp Quốc, mọi biện pháp quân sự—trừ khi là trong trường hợp tự vệ--đều phải có sự chấp thuận của Hội Đồng Bảo An, chiếu Chương VII, thì mới hợp pháp và chính đáng. Hơi độc hóa học giết dân Syria chứ không phải dân Mỹ, do đó, Mỹ không có lý do nêu trường hợp tự vệ là bị Syria tấn công, và Mỹ tấn công Syria thì, theo Hiến Chương, là gây hấn bất hợp pháp. Tại Hội Đồng Bảo An, chưa chắc Mỹ xin được sự ủng hộ của 9 trong số 15 hội viên, chưa kể sẽ bị kẹt vì hai phiếu phủ quyết của Nga và Trung quốc. Trong dư luận quốc tế, thì tình hình cũng không cho phép Mỹ tự coi là Mỹ được ủng hộ: ông Kerry nói ông nói chuyện với 100 quốc gia, 53 nước công nhận Syria có dùng vũ khí hóa học, trong đó 37 nước lên án, 34 nước nói sẽ ủng hộ chế tài hình thức này hay khác, nhưng ủng hộ biện pháp quân sự thì chỉ có Pháp, Thổ Nhĩ Kỳ, Saudi Arabia và United Arab Emirate.

Tóm lại, can thiệp quân sự để che chở cho nạn nhân bị sát hại theo quy tắc luật nhân quyền, vì lý do nhân đạo, mà vi phạm luật quốc tế về việc sử dụng vũ lực, thì là một chính sách lầm lẫn trong việc theo đuổi công lý. Phương tiện vũ lực không thể biện minh cho cú cánh cứu nhân độ thế.

Cần tìm giải pháp hòa bình cho mục tiêu ấy. Và chính sự khó khăn của chính phủ Mỹ khi đi tìm căn bản pháp lý cho việc làm liều, làm mạnh, bằng vũ lực, tức là sự khó mà tìm được phê chuẩn trong nước và trên trường quốc tế cho việc oanh tạc, vì sự chặn lại của Quốc hội Mỹ và sự phủ quyết tại Hội Đồng Bảo An Liên Hiệp Quốc, là một điều mừng cho nền hòa bình hiện nay và mừng cho sự phát triển đường lối hòa bình tìm giải pháp cho các vấn đề trong tương lai.

3. Giải pháp hoà bình là thế nào?

Hai giải pháp hòa bình và có căn bản pháp lý để ngăn chặn việc Syria dùng vũ khí hóa học: điều tra và giao vũ khí cho cơ quan quốc tế và kiện trước tòa án International Criminal Court.

a) Mỹ nên yêu cầu Ủy Ban điều tra Liên Hiệp Quốc điều tra kỹ hơn xem ai đã sử dụng vũ khí hóa học ở Syria, và nên cung cấp các dữ kiện và bằng chứng xác đáng mà Mỹ đã thu được cho Ủy Ban. Kết quả điều tra sẽ dùng cho cả Hội Đồng Bảo An và Tòa án International Criminal Court.

Rồi sẽ thu lại cho một cơ quan quốc tế giữ các vũ khí hóa học của Syria, như Nga đã đề nghị và hành pháp Mỹ đã mừng rỡ đón nhận đề hãn thi hành cuộc oanh tạc và Quốc hội Mỹ cũng mừng là khỏi phải biểu quyết oanh tạc hay không oanh tạc. Nếu Mỹ đa nghị là có thể Syria lợi dụng tình trạng tạm hưu chiến mà tẩu tán vũ khí hóa học đi, thì T.T. Obama vẫn có thể dùng biện pháp ngăn chặn có điều kiện tùy cơ ứng biến (conditional contingency deterrence) là yêu cầu Quốc hội Mỹ ra một nghị quyết—ngay trong giai đoạn bây giờ và tương lai khi đang kiểm tra và thu hồi vũ khí đó tại Syria-- là Quốc hội đồng ý sẵn cho Tổng Thống Mỹ oanh tạc nếu Syria gian trá, vãn dấu khí giới. Như thế vừa theo đuổi hòa bình, vừa không mất khả năng bảo vệ an ninh quốc gia. Và cái loại nghị quyết ngăn chặn có điều kiện này cũng có thể áp dụng cho việc ngăn chặn việc chế tạo vũ khí hạt nhân tại Iran hay Bắc Hàn.

b) Muốn dùng tòa International Criminal Court thì trước hết Mỹ phải chấm dứt sự e sợ tòa này xử binh sĩ Mỹ về các chuyện tội ác chiến tranh cũ, mà phê chuẩn hiệp ước về tòa án này và công nhận thẩm quyền của nó. Có như vậy mới khởi tố được những kẻ đã dùng vũ khí hóa học tại Syria. Hãn dội bom bây giờ đâu có phải là tha cho các tội nhân dùng vũ khí hóa học đó, mà vẫn sẽ truy tố được, về sau này.

Trong trường ký, chỉ có giai giới hai phe nội chiến tại Syria dưới sự bảo trợ của Liên Hiệp quốc, theo đó các quốc gia bên ngoài không can thiệp và các lực lượng trong nước đấu tranh hòa bình bằng lá phiếu, theo kiểu giai quyết cuộc chiến ở Cam Bốt, thì mới có hòa bình lâu dài tại Syria.